

МІЖНАРОДНИЙ ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
«ЄВРОПЕЙСЬКА ШКОЛА БІЗНЕСУ»**

Кафедра менеджменту та економіки

УЗГОДЖУЮ

Директор Навчально-наукового
інституту «Європейська школа
бізнесу»

О. Чатченко
" " " 2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри менеджменту
та економіки

Ю. Ремига
" " " 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ ЛІДЕРСТВА

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти: Перший (бакалаврський) рівень
Ступінь вищої освіти: бакалавр
Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність: 073 «Менеджмент»

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО:

Приватний заклад вищої освіти «Міжнародний європейський університет».

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

завідувач кафедри менеджменту та економіки,
кандидат економічних наук, доцент

Ю. Ремига

Робоча програма навчальної дисципліни обговорена та схвалена на засіданні
кафедри менеджменту та економіки,
протокол № 1 від «12» 04 2021 р.

Завідувач кафедри менеджменту та економіки

Ю. Ремига

Плановий термін між ревізіями – 1 рік
Контрольний примірник

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Теорія лідерства» складена відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) першого (бакалаврського) рівня галузі знань 07 «Управління та адміністрування» спеціальності 073 «Менеджмент».

Опис навчальної дисципліни (анотація). Навчальна дисципліна спрямована на підготовку бакалаврів до: формування активної життєвої позиції, розвиток методологічної культури в сфері науково-дослідної й управлінської діяльності у сфері лідерства й партнерства; оволодіння необхідним обсягом знань і навичок в області лідерства й партнерства в бізнесі; формуванню наукового світогляду й уявлення про особливості лідерства й партнерства в бізнесі. Навчальна дисципліна є міждисциплінарною. На базі підходів, розроблених у соціології, соціальній психології, менеджменті й інших суміжних навчальних дисциплін розглядається зміст лідерства та ділового партнерства. Матеріали дисципліни спрямовані на ілюстрацію того, як знання особливостей типів, інструментів лідерства та забезпечення тривалого ділового партнерства з різними економічними суб'єктами стають потужним інструментом забезпечення ефективної діяльності керівника. Особливий акцент зроблений на синтез теоретичних й прикладних складових.

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 07 «УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ»	<u>Вибіркова</u>	
Розділів – 2	Спеціальність: 073 «Менеджмент»	Рік підготовки	
Змістових розділів – 2		4-й	4-й
Загальна кількість годин – 90		Семестр	
		7-й	7-й
		Лекції	
		14 год.	4 год.
Практичні			
14 год.		2 год.	
Тижневе навантаження: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 2, 5	Освітній рівень: Перший (бакалаврський) рівень	Самостійна робота	
		62 год.	84 год.
		Вид контролю:	
		<u>залік</u>	<u>залік</u>

Предметом вивчення навчальної дисципліни є передача майбутнім фахівцям знань про важливі соціальні процеси домінування і підлеглості, управління малою групою, формування умінь і навичок побудови міжособистісних взаємин у спільноті в рамках моделей гуманістичного, транзакційного, дистрибутивного, сервантлідерства, готовності до виконання

ролей у системі відносин «лідер-послідовники», здатності будувати плідні, конструктивні соціальні стосунки. Основними завданнями вивчення дисципліни «Теорія лідерства» є поглиблення, розширення, інтегрування знань про явища, закономірності, теорії, факти, поняття що визначають сутність, походження, типи, приклади влади і лідерства у суспільстві, шляхи досягнення успіху, реалізації лідерського потенціалу, характерні особливості процесу адміністрування і лідерства.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Теорія лідерства» базується на знаннях таких дисциплін, як «Психологія», «Менеджмент», «Управління персоналом», «Самоменеджмент» та взаємопов'язана з дисциплінами «Психологія управління», «Психологія менеджменту», «Управління людськими ресурсами», «Економіка», «Філософія» та ін.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. **Метою** викладання навчальної дисципліни «Теорія лідерства» є вивчення дисципліни є: формування у студентів системи знань і професійних компетенцій в галузі фундаментальних досліджень, прикладних розробок і практики психології лідерства.

1.2. Основними **завданнями** вивчення дисципліни «Теорія лідерства» є:

- використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з питань теорії лідерства;
- емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості;
- демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань;
- демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям;
- демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

1.3. **Компетентності та результати навчання**, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей:**

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.
-----------------------------------	---

Загальні компетентності	ЗК 11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. ЗК 12. Здатність генерувати нові ідеї (креативність). ЗК 15. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності	СК 6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо. СК 9. Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань. СК 11. Здатність створювати та організовувати ефективні комунікації в процесі управління. СК 14. Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності. СК 15. Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички.

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

№	Компетентність	Знання	Уміння / навички	Комунікація	Автономія та відповідальність
Інтегральна компетентність					
1.	здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами; спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Загальні компетентності					
2.	Здатність до адаптації та дії в новій ситуації. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному	донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації	управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами;

	Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).	сфері професійної діяльності та/або навчання	для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах; формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти; організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп; здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності					
3.	<p>Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.</p> <p>Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань.</p> <p>Здатність створювати та організувати ефективні комунікації в процесі управління.</p> <p>Розуміти принципи психології та використовувати їх у професійній діяльності.</p> <p>Здатність формувати та демонструвати лідерські якості та поведінкові навички.</p>	концептуальні наукові та практичні знання, критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять у сфері професійної діяльності та/або навчання	поглиблені когнітивні та практичні уміння/навички, майстерність та інноваційність на рівні, необхідному для розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання	донесення до фахівців і нефаківців інформації, ідей, проблем, рішень, власного досвіду та аргументації збір, інтерпретація та застосування даних; спілкування з професійних питань, у т.ч. іноземною мовою, усно та письмово	<p>управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами;</p> <p>спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах;</p> <p>формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти;</p> <p>організація та керівництво професійним розвитком осіб та груп;</p> <p>здатність продовжувати навчання із значним ступенем автономії</p>

Інтегративні кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

Програмні результати навчання	<p>ПРН 3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.</p> <p>ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.</p> <p>ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.</p> <p>ПРН 9. Демонструвати навички взаємодії, лідерства, командної роботи.</p> <p>ПРН 11. Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.</p> <p>ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.</p> <p>ПРН 17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.</p>
--------------------------------------	---

Результати навчання:

Після опанування дисципліни студент повинен

знати:

- підхід з позиції особистих якостей, поведінковий підхід;
- підхід з позиції влади, ситуаційний підхід;
- соціально-психологічні особливості організаційного лідерства та відмінність цієї форми лідерства від менеджменту, керівництва, лідерства в малій групі, політичного лідерства;
- концепцію організаційної діяльності, підходи до її вивчення, відмінні риси цього типу трудової діяльності;
- теоретичні основи дослідження організаційної обдарованості, її функціонально-структурну і психометричну моделі;
- рушійні сили та умови розвитку особистості успішного лідера організації; наукові основи проектування систем відтворення лідерів організації;
- основні напрямки і завдання психологічного супроводу розвитку лідера організації.

уміти:

- застосовувати психологічні терміни психології лідерства;
- проводити психологічні дослідження з проблеми організаційного лідерства;
- застосовувати психологічні знання для вирішення проблем, пов'язаних з організаційним лідерством;
- оцінювати рівень розвитку організаційної обдарованості;
- визначати особливості життєвого шляху і виявляти рушійні сили і умови розвитку особистості лідерів організації;
- здійснювати управлінське психологічне консультування лідерів організації;
- оцінювати ефективність освітніх програм формування особистості успішних лідерів організації.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

На вивчення навчальної дисципліни «Теорія лідерства» відводиться 90 години 3 кредити ЄКТС.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 1 ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО ЛІДЕРСТВА

Тема 1. Введення в психологію лідерства.

Введення в навчальну дисципліну: мета, завдання, предмет і основний зміст дисципліни, її місце і роль в системі підготовки фахівця; побудова і послідовність навчання з дисципліни; звітність з дисципліни; рекомендації по самостійній роботі. Цільова установка курсу «Психологія лідерства»: підготовка фахівців в області теорії і практики психологічного супроводу розвитку особистості лідера організації. Лідерство і керівництво як форми управління та формування спільноти людей. Основні поняття психології лідерства: управління, керівництво, лідерство, влада, менеджмент, авторитет, лідер організації, управлінське лідерство, організаційне лідерство. Соціальна психологія організацією. Поняття «організація» в соціальній психології. Співвідношення понять організація і мала група. Рівні і стадії розвитку організації. Організаційна культура. Життєвий цикл організації. Довгостроково процвітаючі організації.

Тема 2. Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.

Постановка і формулювання проблеми керівництва організацією. Обґрунтування необхідності цілеспрямованого формування талановитих лідерів організації. Підходи до вирішення проблеми керівництва організацією. Функціонально-професійний підхід. Тренінгово-рольовий підхід. Можливості та обмеження підходів до вирішення проблеми відтворення лідерів. Концепція управлінського лідерства. Концепція організаційного лідерства. Акмеологічний підхід і його зв'язок з проблемою організаційного лідерства. Поняття «акме». Визначення акмеології. Історія виникнення і розвиток акмеології. Предмет акмеології. Методологія акмеології. Місце акмеології в системі наук. Структура акмеології. Акмеологія організаційного лідерства.

Тема 3. Історія виникнення і розвитку психології лідерства.

Основні етапи розвитку психології лідерства. Теологічні уявлення про лідерство. Зародження психології лідерства. Етичний підхід до проблеми лідерства і керівництва в Стародавньому Китаї. Філософи Стародавньої Греції про проблему лідерства та керівництва. Концепція Лю Шао. Оформлення проблеми лідерства і керівництва як наукової проблеми: дослідження Н. Макіавеллі. Конкуруючі теорії лідерства в ХІХ столітті: концепція героїчного детермінізму Т. Карлейля, А. Вуда; концепція соціального детермінізму:

ідеалістичний варіант Гегеля, матеріалістичний варіант К.Маркса; адаптивно-еволюційна концепція А. Кребер і Р. Мертона. Становлення психології лідерства: психогенетические дослідження Ф. Гальтона в роботі «Спадковість таланта: закони і наслідки». В. Вундт про проблему лідерства та керівництва в роботі «Проблеми психології народів». Психоаналітичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: психоаналіз З. Фрейда і влада; концепція влади А. Адлера; підхід К.Юнга до проблеми влади; погляди В. Райха на владу; модель авторитарної особистості Е. Фромма; психоаналіз особистості Гітлера в дослідженнях Е. Еріксона; психоаналіз особистості Сталіна в дослідженнях Д. Ранкур-Лаферрієра; психоаналітична типологія лідерів. Біхевіоризм і проблема лідерства. Гуманістичний підхід до проблеми лідерства і керівництва: А. Маслоу. Онтопсихологічний концепція. Проблема лідерства в Росії. Підхід В.М. Бехтерева до проблеми лідерства: психоневрологічна ідея. Всесоюзний Пантеон мозку. Дослідження проблеми лідерства і керівництва в Центральному інституті праці.

Тема 4. Лідерство - міждисциплінарна проблема.

Методологічні основи міждисциплінарного дослідження проблеми лідерства і керівництва: синтетичне людинознавство Б.Г.Ананьєва. Політологія і політична психологія лідерства. Г. Спенсер про особу і державі. Т. Болл про владу. Г. Лебон про лідерство. О. Массінг про панування. Елементи влади по Е. Канетті. С. Московічі про владу. Т.А. Штукина про нові вимірах феномени політичного лідерства. Ж. Блондель про політичне лідерство. Соціально-психологічний механізм політичної влади і трьох факторну модель особистості політичного лідера по В.В. Крамнику. Є.Б. Абашкина, Ю.Н. Косолапова про інтегративну теорії політичного лідерства. Типологія політичного лідера по Г.А. Авцінової, Т.М. Рисковой. Концепції політичного лідерства Г.Г. Дилигенского. Уявлення про політичне лідерство Л.Я. Гозмана, Є.Б. Шестопала. Функції образу лідера в масовій свідомості за О.В. Великановой. Вплив особистості на політику по Ф.І. Грінстайн. Е Єгорова: психологічний портрет президента Буша - старшого. Соціологія і соціальна психологія лідерства: Г. Тард про лідерство; концепція М. Вебера. Концепції Б.Д. Паригін, Ю.Н. Ємельянова, Р.Л. Кричевського. Особливості лідерства в малих і великих групах. Проблема лідерства в менеджменті: М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі про лідерство і керівництво в організації. П. Друкер і його погляди на лідерство в організації. Л. Яккока про лідерство і керівництві. А. Моріта про лідерів японського менеджменту. Концепція А.Т. Зуба, С.Г. Смирнова «Лідерство в менеджменті». Концепція Ю.Д. Красовського. Психологія управління і проблема лідерства та керівництва. Біологічні основи лідерства: етологічні дослідження феномену лідерства в групі тварин; приматологія про лідерство. Соціобіологія лідерства. Соціальна психофізіологія.

Тема 5. Теоретичні основи психології лідерства.

Поняття теорії. Функції теорії. Форми теоретичного знання. Класифікації теорій. Компоненти теорії. Харизматична концепція лідерства. М. Вебер про харизматичному пануванні. Ж. Блондель про харизматичному лідерстві. Психологічні дослідження харизми. Підхід з позиції особистих якостей: інтелектуальна теорія Е. Гізеллі. Перелік особистісних якостей по Тіду. Психологічні дослідження Р. Стогдилла, К. Берда. Ознаки некомпетентного керівника по Діксону. «Комплекс якому загрожує авторитету». Деструктивна керівництво. Поведінковий підхід. Авторитарний-ліберальний континуум стилів керівництва. Чотирехсистемна концепція Р. Лайкерта. «Управлінська решітка» Р.Р. Блейка і Дж.С. Моутон. Концепція «континуум лідерської поведінки» Танненбаума - Шмідта. Підхід з позиції влади: класифікація форм влади по Френч і Рейвену. Дослідження влади Х. Хекхаузена. Концепція «балансу влади». Ситуаційний підхід: теоретико-експериментальне обґрунтування Ф. Фідлера і А. Лейстера (концепція «проміжних факторів»). Ситуативна модель Ф. Фідлера. Концепція когнітивного ресурсу Ф. Фідлера. Модель «шлях - мета» Т. Мітчела і Р. Хауса. Модель «прийняття рішень керівником» В. Врума, Ф. Йеттона. Модель «життєвого циклу» П. Херсі та К. Бланшара. Перспективи теоретичних досліджень лідерства: адаптивне керівництво. Атрибутивна теорія лідерства. Трансакційні, трансформаційне і інтерактивне лідерство.

ЗМІСТОВИЙ РОЗДІЛ 2 ПСИХОЛОГІЯ ЛІДЕРСТВА

Тема 6. Психологія організаційної діяльності.

Поняття діяльності в психології. Концепції психологічного аналізу діяльності В.Д. Шадрикова, Г.В. Суходольського. Онтологічний аспект організаційної діяльності. Ціннісно-мотиваційний аспект організаційної діяльності. Функціонально-структурний аналіз організаційної діяльності. Підприємницька та організаційна діяльність. Управлінська та організаційна діяльність. Порівняльна характеристика підприємницької та управлінської діяльності по Дж. Ронен. Порівняння традиційних менеджерів, підприємців і інтрапренер по Р. Хісрічу. Відмінні характеристики діяльності менеджера і лідера організації по О.С. Віханського, А.І. Наумову. Порівняльна характеристика діяльності менеджера і лідера по М.В. Удальцової і ін. Відмінність діяльності менеджерів від діяльності лідерів організації Д. Бойетт і Дж. Бойетт. Порівняння параметрів діяльності керівника і лідера по А. А. Романову і А. А. Ходиреву. Функціонально-структурна модель управлінського лідерства по Е.С. Блакить. Рольова модель С. Уеллса. Бойова модель лідерства Коена. Порівняльна характеристика рольової моделі С. Уеллса ІГ. Минцберга. Порівняльна характеристика організаційної та управлінської діяльності. Психофізіологічний аналіз організаційної діяльності. Теоретичні основи психофізіологічного аналізу організаційної діяльності. Психофізіологічні механізми успішності організаційної діяльності.

Тема 7. Психологія здібностей до організаційної діяльності.

Поняття здібностей в психології. Особистісно-діяльнісний підхід С.Л.Рубінштейна, Б.М. Теплова. Функціонально-генетичний підхід Є.П. Ільїна, В.Д. Шадрікова. Загальні і спеціальні здібності. Інтелект і здібності. Поняття інтелекту. Концепція інтелекту М.А. Холодної. Концепція «соціального інтелекту» І.А. Торндайка і Дж. Гілфорда. Концепція «практичного розуму» Б.М. Теплова. Концепція практичного інтелекту Р. Стернберга. Поняття управлінських здібностей. Склад управлінських здібностей по А.В.Карпову. Менеджерські характеристики. Загальноуправлінські здатності. Загально організаційні здатності по Л.І. Уманському. Інтегративний підхід. Концепція «сила особистості» А. Антонівського, Г.Крампа, А.Шапіра. Концепція «загальної здатності до управлінської діяльності» Л.Д. Кудряшовою. Організаційна обдарованість. Структура організаційної обдарованості. Спеціальний компонент. Загальний компонент. Концепція провісного реалізму. Рівні розвитку організаційної обдарованості. Перспективи дослідження організаційного таланту.

Тема 8. Психологія розвитку особистості лідера організації.

Принцип розвитку в психології. Поняття життєвого шляху в роботах Ш.Бюлера. Концепція життєвого стилю А. Адлера. Уявлення про життєвий шлях С.Л. Рубінштейна. Концепція життєвого шляху Б.Г. Ананьєва. Структура життєвого шляху по К.А. Абульхановій-Славської. Уявлення про життєвий шлях І.С.Кона. Дослідження життєвого шляху обдарованих особистостей: вікова динаміка самореалізації особистості по Л.А. Рудкевич, Е.Ф. Рибалко. Психологічний вік особистості і життєва перспектива особистості по А.А.Кронік, Е.І.Головаха. Концепція самоактуалізації А.Маслоу. Самоактуалізація і самотрансценденція. Етапи життєвого шляху талановитих керівників. Кризи. Принцип детермінізму в психології. Однофакторні, двохфакторну і багатофакторні моделі детермінації розвитку особистості. Детермінація розвитку особистості по В. М. Бехтерева, Л.С. Виготському, С.Л.Рубінштейну. Рушійні сили та умови розвитку особистості: концепції Л.І.Божович, Б.Г. Ананьєва. Історико-еволюційна концепція А.Г.Асмолова. Погляди на формування особистості А.Н.Леонтьєва, Л.І.Анциферова. Акмеологічні чинники і умови розвитку особистості. Біологічні передумови формування особистості успішного лідера організації. Соціальні умови розвитку особистості успішного лідера організації: макро, мезо і мікроумовля. Організаційна діяльність як фактор розвитку особистості успішного лідера організації. Концепція суб'єкта діяльності А.В.Брушлинського. Свобода і самодетермінація. Уявлення про свободу Е. Фромма, В. Франкла, Р. Мея. Теорія суб'єктності Р. Харре. Теорія самодетермінації і особистісної автономії Е.Деси і Р.Райан. Ідея вільної причинності В.А.Петровського. Психологія сенсу в роботах С.Л.Франка, Д.А.Леонтьєва, Б.С.Братусь, В.Е.Чуднівського. Дослідження феномена духовності в психології: Н.Я.Грот, В.Д.Шадріков, В.В.Знаків.

Тема 9. Прикладні напрямки психології організаційного лідерства.

Наукові основи проектування системи відтворення лідерів організації. Поняття «проектування соціальних систем». Концепція «Кадрового резерву керівників». Концепція «Планування кар'єрою керівників». Концепція психологічного забезпечення професійної діяльності Г.С.Никифорова. Акмеологічний підхід до проектування системи відтворення лідерів організації. Акмеологічний підхід до формування управлінських талантів: А.А. Деркач. Психологічний супровід розвитку особистості успішного лідера організації. Поняття «психологічний супровід». Завдання психологічного супроводу розвитку особистості успішного лідера організації. Психологічний моніторинг (продовжений психологічний підбір): пошук, виявлення потенційних лідерів організації. Психологічний супровід виховання і навчання потенційних лідерів організації. Професіоналізація обдарованих лідерів: професійна орієнтація, професійний психологічний відбір, професійна підготовка, професійна адаптація, підвищення рівня професійної майстерності; психологічна допомога керівнику при створенні їм успішно функціонують і стабільно розвиваючих організацій. Методи психологічного супроводу розвитку особистості успішного лідера організації. Управлінське психологічне консультування талановитих керівників організацій. Поняття управлінського психологічного консультування керівників (психологічне консультування керівників). Історія управлінського консультування. Моделі психологічного консультування керівників. Методи оцінки ступеня розробленості системи психологічного супроводу розвитку особистості лідера організації. Методи планування психологічного дослідження систем відтворення лідерів організації. Методи вимірювання організаційної обдарованості. Методи продовженої психологічного підбору потенційних лідерів в організації. Методи вивчення життєвого шляху, рушійних сил і умов розвитку особистості лідерів організації. Психологічні методи професійного та особистісного зростання. Коучінг. Методи профілактики дезадаптації лідерів організації, збереження їх здоров'я і професійного довголіття. Групи прискореного розвитку як комплексний метод.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
л		п	лаб.	інд.	с. р.	л		п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий розділ 1. Основи ефективного лідерства.												
Тема 1. Введення в психологію лідерства.	12	2	2	-	-	8	12	2	-	-	-	10
Тема 2. Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.	9	2	1	-	-	6	10	-	-	-	-	10

Тема 3. Історія виникнення і розвитку психології лідерства.	9	2	1	-	-	6	9	-	-	-	-	9
Тема 4. Лідерство - міждисциплінарна проблема.	9	2	1	-	-	6	9	-	-	-	-	9
Тема 5. Теоретичні основи психології лідерства.	9	1	2	-	-	6	11	-	1	-	-	10
Разом за змістовим розділом 1	48	9	7	-	-	36	51	2	1	-	-	48
Змістовий розділ 2. Психологія лідерства												
Тема 6. Психологія організаційної діяльності.	8	1	1	-	-	6	10	2	-	-	-	8
Тема 7. Психологія здібностей до організаційної діяльності.	8	1	1	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Тема 8. Психологія розвитку особистості лідера організації.	8	1	1	-	-	6	8	-	-	-	-	8
Тема 9. Прикладні напрямки психології організаційного лідерства.	12	2	2	-	-	8	9	-	1	-	-	8
Індивідуальне завдання	6	-	2	-	-	4	4	-	-	-	-	4
Разом за змістовим розділом 2	42	5	5	-	-	26	39	2	1	-	-	36
Усього годин	90	14	14	-	-	62	90	4	2	-	-	84

4. ТЕМИ ЛЕКЦІЙ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Введення в психологію лідерства.	2
2.	Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.	2
3.	Історія виникнення і розвитку психології лідерства.	2
4.	Лідерство - міждисциплінарна проблема.	2
5.	Теоретичні основи психології лідерства.	1
6.	Психологія організаційної діяльності.	1
7.	Психологія здібностей до організаційної діяльності.	1
8.	Психологія розвитку особистості лідера організації.	1
9.	Прикладні напрямки психології організаційного лідерства.	2
Разом:		14

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни семінарські заняття не передбачені.

6. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Введення в психологію лідерства.	2
2.	Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.	1
3.	Історія виникнення і розвитку психології лідерства.	1
4.	Лідерство - міждисциплінарна проблема.	1
5.	Теоретичні основи психології лідерства.	2
6.	Психологія організаційної діяльності.	1
7.	Психологія здібностей до організаційної діяльності.	1
8.	Психологія розвитку особистості лідера організації.	1
9.	Прикладні напрямки психології організаційного лідерства.	2
10.	Індивідуальне завдання	2
Разом:		14

7. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Програмою навчальної дисципліни лабораторні заняття не передбачені.

8. САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Введення в психологію лідерства.	8
2.	Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.	6
3.	Історія виникнення і розвитку психології лідерства.	6
4.	Лідерство - міждисциплінарна проблема.	6
5.	Теоретичні основи психології лідерства.	6
6.	Психологія організаційної діяльності.	6
7.	Психологія здібностей до організаційної діяльності.	6
8.	Психологія розвитку особистості лідера організації.	6
9.	Прикладні напрямки психології організаційного лідерства.	8
10.	Індивідуальне завдання	4
Разом:		62

9. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальне завдання 1. Соціальна психологія довгостроково процвітаючих організацій.

Скласти таблиці:

- порівняльна характеристика лідерства і керівництва;
- порівняльна характеристика лідерства та управління;
- порівняльна характеристика лідерства і менеджменту;

- співвідношення понять організація і мала група;
- характеристика стадій життєвого циклу довгостроково процвітаючих організацій.

Індивідуальні завдання 2. Проблема керівництва організацією і підходи до її вирішення.

Підготувати обґрунтування необхідності розробки системи відтворення лідерів організації.

Скласти таблиці:

- характеристика функціонально-професійного підходу;
- характеристика тренінгово-рольового підходу;
- характеристика акмеологічного підходу;
- порівняльна характеристика підходів до вирішення проблеми.

Індивідуальні завдання 3. Історико-логічний аналіз проблеми організаційного лідерства.

Скласти таблиці:

- порівняльна характеристика поглядів філософів стародавнього Сходу і древньої Греції на проблему керівництва організацією;
- характеристика поглядів Лю Шао на проблему керівництва організацією;
- характеристика поглядів Н. Макіавеллі на проблему керівництва організацією;
- порівняльна характеристика концепцій організаційного лідерства XIX століття.

Індивідуальні завдання 4. Роль і місце психології лідерства в системі наук про людину.

Скласти таблицю:

- внесок політології та політичної психології у вивчення організаційного лідерства;
- внесок соціології та соціальної психології у вивчення організаційного лідерства;
- внесок менеджменту в вивчення організаційного лідерства;
- внесок біологічних наук в вивчення організаційного лідерства.

Індивідуальні завдання 5. Теоретичні основи дослідження проблеми керівництва організацією.

Скласти таблицю:

- призначення, зміст, можливості та обмеження підходу з позиції особистих якостей для вивчення організаційного лідерства;
- призначення, зміст, можливості та обмеження поведінкового підходу для вивчення організаційного лідерства;

- призначення, зміст, можливості та обмеження підходу з позиції влади для вивчення організаційного лідерства;
- призначення, зміст, можливості та обмеження ситуаційного підходу для вивчення організаційного лідерства;
- призначення, зміст, можливості та обмеження сучасних концепцій для вивчення організаційного лідерства.

10. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Теми для рефератів-доповідей:

1. Теоретико-експериментальне обґрунтування «психологічного супроводу розвитку особистості лідера організації».
2. Психологічні основи пошуку, виявлення обдарованих дітей і підлітків.
3. Психологічні основи виховання і навчання обдарованих дітей та підлітків.
4. Психологічні основи професійної орієнтації обдарованої молоді.
5. Лонгітюдний професійний відбір лідерів організації.
6. Психологічний підхід до професійної підготовки талановитих керівників (програма тренінгу).
7. Психологічні основи адаптації молодих талановитих керівників: узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного досвіду.
8. Управлінське психологічне консультування талановитих керівників: цілі і завдання, їх обґрунтування.
9. Психологічне консультування керівників з проблеми інновацій (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування). Психологічне консультування керівників з проблеми формування управлінської команди (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
10. Психологічне консультування керівників з проблеми створення координованої системи зв'язків (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
11. Психологічне консультування керівників з проблеми професійного довголіття (програма психологічного консультування та її теоретичне обґрунтування).
12. Психологічне консультування керівників з проблеми «двигуна лідерства».
13. Теоретико-експериментальні дослідження організаційного таланту. Теоретико-експериментальні дослідження життєвого шляху талановитих керівників.
14. Теоретико-експериментальні дослідження внутрішньої мотивації обдарованих керівників.
15. Теоретико-експериментальне дослідження ціннісно-сислової сфери талановитих керівників.

11. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

При викладанні навчальної дисципліни «Теорія лідерства» застосовуються інформаційні та практичні методи навчання: класичні лекції, лекції-дискусії, практичні заняття, консультації з виконання самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також виконання рефератів, підготовка коротких повідомлень на основі додаткової літератури курсу, письмові завдання.

Методи навчально-пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний метод, репродуктивний метод, метод проблемного викладу, частково-пошуковий або евристичний метод, дослідницький метод.

Методи стимулювання й мотивації навчально-пізнавальної діяльності: індуктивні і дедуктивні методи навчання, методи стимулювання і мотивації навчання.

12. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Відповідно до плану вивчення дисципліни «Теорія лідерства» передбачається проведення поточного та підсумкового контролю:

– поточний контроль передбачає проведення опитування під час практичних занять;

– контроль виконання ІНДЗ та інших видів робіт;

– підсумковий контроль реалізується у вигляді заліку.

Методи контролю:

1. Оцінювання знань студента під час практичних занять.

2. Виконання завдань для самостійної роботи.

3. Виконання ІНДЗ.

4. Проведення проміжних тестів.

5. Проведення поточного контролю.

6. Проведення підсумкового заліку.

13. ФОРМА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Формою підсумкового контролю є **залік**, який складається очно в період призначений деканатом або за індивідуальним графіком, який затверджується навчальним планом. Основною формою підсумкового контролю є тестування, робота над практичним завданням та співбесіда.

14. СХЕМА НАРАХУВАННЯ ТА РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання окремих видів виконаної студентом навчальної роботи з дисципліни «Теорія лідерства» здійснюється в балах відповідно до табл.14.1.

Виконані види навчальної роботи зараховуються студенту, якщо він отримав за них позитивну рейтингову оцінку.

Таблиця 14.1

Розподіл балів оцінювання успішності студентів з навчальної дисципліни «Теорія лідерства»

Розділ I Поточне тестування та самостійна робота										Розділ II Підсумковий контроль	Всього
Змістовий розділ 1					Змістовий розділ 2						
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	ІНЗ		
5	5	5	5	5	5	5	5	5	15	40	100

*T1, T2, ..., T9 – теми занять

**ІНЗ – індивідуальне завдання

Поточне оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру у наступних формах: усного опитування студентів на практичних заняттях та оцінки рівня їх знань; перевірки правильності розв'язання практичних задач; експрес-опитування (в усній чи письмовій формі).

Загальна оцінка знань студентів за поточним контролем

Результати поточного контролю знань студентів в цілому (за усіма формами робіт) оцінюються в діапазоні від **0** до **60** балів. Студент допускається до підсумкового контролю за умови виконання вимог навчальної програми та у разі, якщо за поточну навчальну діяльність він набрав не менше **36** балів.

Підсумкове оцінювання знань студентів

Підсумкове оцінювання знань студентів проводиться у формі заліку.

Критерії оцінювання знань під час заліку

Максимальна кількість балів, яку можна отримати на заліку складає **40** балів (див. табл. 14.2).

Таблиця 14.2

Розподіл балів оцінювання при підсумковому контролі з навчальної дисципліни «Теорія лідерства»

Оцінка в балах за поточне оцінювання	Оцінка в балах за підсумкове оцінювання	Оцінка за національною шкалою
54-60	36-40	Відмінно
45-53	30-35	Добре
36-44	24-29	Задовільно
менше 36	менше 24	Незадовільно

Під час оцінювання відповіді на окреме питання додатково враховуються допущені недоліки та помилки, якими вважаються:

– неохайне оформлення роботи (не загальноприйняті скорочення, незрозумілий почерк, використання олівців замість чітких чорнил) (мінус 2 бали);

– неточності в назвах окремих економічних категорій та понять (мінус 4 бали).

З урахуванням вищевикладеного результати заліку оцінюються в діапазоні від 0 до 40 балів для студентів. При цьому, якщо відповіді студента на заліку оцінені менше ніж на 30%, він отримує незадовільну оцінку за результатами заліку та незадовільну загальну підсумкову оцінку. Загальна підсумкова оцінка з дисципліни складається з суми балів за результати поточного контролю знань та за виконання завдань, що виносяться на залік. Загальна підсумкова оцінка не може перевищувати **100 балів**.

Загальна підсумкова оцінка в балах, за національною шкалою та за шкалою ECTS заноситься до заліково-екзаменаційної відомості, навчальної картки та залікової книжки студента (див. табл. 14.3).

Таблиця 14.3

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
66-73	D	задовільно	
60-65	E		
30-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-29	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

15. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- робоча навчальна програма дисципліни;
- плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- тези лекцій з дисципліни;
- методичні вказівки до практичних занять для студентів;
- методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
- тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- перелік питань та завдань для поточного і проміжного контролю знань з дисципліни;
- перелік питань до заліку, завдання для перевірки практичних навичок під час заліку.

16. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна (базова):

1. Сопівник Р.В., Сопівник І.В., Варивода Н.А. Лідерологія: навчальний посібник. К.: «Компринт», 2018. 488 с.
2. Бендас Т.В. Психологія лідерства: учеб. пособ. СПб. : Питер, 2009. 448 с.
3. Берн Э. Лидер и группа. О структуре и динамике организаций и групп / М. : Ексмо, 2008. 288 с.
4. Бояцис, Э. Макки Резонансное лидерство: самосовершенствование и построение плодотворных взаимоотношений с людьми на основе активного сознания, оптимизма и эмпатии /; пер. с англ. М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. 300 с.
5. Евтихов О.В. Стратегии и приемы лидерства: теория и практика / СПб.: Речь, 2007. 238 с.
6. Карнеги Д. Как стать эффективным лидером; [пер. с англ. Г.И.Левитан]. Минск: Попурри, 2010. 208 с.
7. Кетс де Врис М. Мистика лидерства: развитие эмоционального интеллекта; пер. с англ. [3-е изд., испр. и доп]. М. : Альпина Бизнес Букс, 2007. 276 с.
8. Лебон Г. Психология народов и масс / пер. с франц. Челябинск: Социум, 2010. 378 с.
9. Максвелл Дж. 21 обязательное качество лидера / Минск : Попурри. 2006. 176 с.
10. Маслоу А. Мотивация и личность / [3-изд.] ; пер. с англ. СПб. : Питер, 2012. 352 с.
11. Менегетти А. Психология лидера / пер. с итал. [изд. 4-е, доп.]. М: ННБФ «Онтопсихология», 2004. 256 с
12. Скібіцька Л. І. Лідерство та стиль роботи менеджера: навч. посіб. / К.: Центр учбової літератури, 2009. 192 с.
13. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: [монографія] / Р.В.Сопівник; за ред. В.К.Сидоренка. – К.: ЦП «Компринт», 2012. – 504 с

Допоміжна:

1. Сопівник Р.В. Вплив засобів корпоративної культури на формування ціннісного світогляду особистості в університетах наук про життя і навколишнє середовище. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: «Педагогіка. Психологія. Філософія». Редкол.: С. М. Ніколаєнко (відп. ред.) та ін. 2017. Вип. 277. С. 247-254.
2. Сопівник Р.В. Проблема лідерства у контексті транзакційного аналізу Еріка Берна. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і

природокористування України. Серія: «Педагогіка. Психологія. Філософія». 2016. № 233. С. 372–378.

3. Сопівник Р.В. Конструювання кластеру лідерських якостей майбутніх фахівців агропромислової галузі. Духовність особистості: методологія, теорія і практика: зб. наук. пр. 2016. Вип. 3 (72). С. 152–168.

4. Сопівник Р.В. Виховання лідерських якостей студентів аграрних вищих навчальних закладів: [монографія] / Р.В.Сопівник. – К.:«ЦП «Компринт», 2012. – 500 с.

17. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ:

1. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.

2. Сайт безкоштовних електронних підручників онлайн // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://pidru4niki.com>.

3. Офіційний сайт студентської електронної бібліотеки «ЧИТАЛКА» // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://chitalka.info>.

4. Офіційний сайт онлайн-бібліотеки освітньої та наукової літератури // Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://eduknigi.com>.

5. Сайт електронної бібліотеки підручників // Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://studentam.kiev.ua>.

6. Гандапас Р. Харизма лідера в бізнесі // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.veda.od.ua/gandapas_harizma.